

בג"ש טרח וכו', אבל לא מצינו בש"ס בפירושו רק מדת ק"ו. ומהראוי להבין למה ישנתנה בזה מדת הק"ו מכל המדות, וגם טורח זה למה לנו גם במדת הק"ו? ונ"ל דהנה כל המדות אינם על פי שכל אנושי, רק מקובלים בתורה, ומדת ק"ו בלבד היא גם כן על פי השכל. ובכדי שנדע שהתורה היא למעלה מן השכל והיא רצונו ית"ש ואין להשתמש בחקירות אנושיות בדרכי התורה על כן מלתא דאתיא בק"ו (שהוא שכל אנושי) טרח וכתב קרא מן התורה. וכיון שנכתב הדבר בתורה הרי הוא למעלה מן השכל' (בני יששכר אדר מאמר י). עוד בסברת 'מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא', כלפי שאר מדות שהתורה נדרשת בהן – ע' במצוין בחולין קיג.

דף יט

'צירוף דאורייתא שנאמר כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת. הכתוב עשה כל מה שבכף אחת. פירוש, כי הכלים הם שקידשו קדושת הגוף את מה שבתוכם (ע' מנחות יט וזבחים פח), וכיצד נתקדשו הסממנים המונחים באמצע הכלי מלמעלה והרי אינם נוגעים בו [ומה שאמרו (בזבחים כה) אויר כלי ככלי הוא באופן אחר ובסופו לנוח דוקא] – אלא שכל מה שבכף החשיבתו תורה כיחידה אחת. וזהו דיוק הכתוב מכף אחת – כל המונח בתוכה מתייחס אל הכף ודבר אחד הוא [ושינה הכתוב כף אחת עשרה זהב ולא 'כף זהב אחת עשרה (= משקל עשרה של כסף. ע' ספרי ורש"י) כמו שכתוב קערת כסף אחת אלא הקדים 'אחת' לחומר הכף, לרמז שבא לדרשה ולא למנין] (עפ"י משך חכמה נשא ז, יד. וכן הרחיב בזה בספר קדשי שעה לגרמ"י יעקובוביץ שליט"א יז, והביא כמה ראיות לכך שעיקר דין 'צירוף כלי' נאמר לגבי קידוש כלי, ויישב בזה כמה קושיות. וע"ע מרומי שדה חגיגה כג:).

'תנן התם על מחט שנמצאת בבשר... זכינו שאין טומאת ידים במקדש...'. הקשר לכאן הוא שכמו שלא גזרו על משקי מטבחים כמו כן לא גזרו על ידים. [ואגב גם שמענו שהקלו בספק כלים ורוקים בכל העיר, שגם זה מטעם דומה – שלא להרבות טומאה במקום טהרה]. וגם בהמשך הסוגיא נידון במאי איתכשר הבשר, אם בדם אם במשקי מטבחים. וגם עדות זו מרבי חנינא סגן הכהנים היא, ורבי עקיבא מוסיף בה דברים, כבמתניתין (מרע"כ).

(ע"ב) 'אי נימא ספק מחט, והא... לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים'. מבואר שכלים הנמצאים טהורים אפילו לקדשים. וצריך לומר שרוב כלים שבירושלים נשמרים על טהרת הקדש או שהם מחצה על מחצה, ותולים לקולא שהם מאוכלי קודש. אבל בלאו הכי, הלא כלים של פרושים או של אוכלי תרומה – מדרס לקודש, כי צריך שימור מיוחד לקודש. והרמב"ם (אבות הטומאות יג,ה) כתב: כל הכלים שנמצאו בירושלים טהורים חוץ מן הסכינים לשחיתת הקדשים – מפני חומרת הקדשים. וצריך לפרש שלא החמירו אלא להשתמש לכתחלה, אבל לא בדיעבד אם נגע, שאם לא כן מה מקשה הגמרא מדוע יטמא הבשר, הלא מדובר בקדשים (עפ"י חזון איש קכד).

'כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים' – הלכך הבשר טמא כי גזרו על ספק כלים שמחוץ לירושלים. ואולם הסכין טהור כי אין כלי מטמא כלי. ואין לחוש שמא נגעה המחט בטמא-מת ונעשית

אב הטומאה ומטמאה כלים – שאין חוששים בכלים הנמצאים לחשש זה שהוא רחוק יותר ודומה לספק ספקא; שמא לא נטמא כלל, ואם נטמא – שמא בשרץ נטמא ולא במת (עפ"י בעל המאור; מהרש"א; חדושי הר"ן ומהר"ם חלאהו).

ודעת הראב"ד (בהשגותיו על המאור) שגזרו טומאה על כלים שנמצאו אף לענין אדם וכלים הנוגעים בהם. וכאן מדובר בספק מגע, שאין ודאות שהסכין והידים נגעו במחט, הלכך ספקו טהור וכדלהלן. החזו"א (קכד) העיר מלשון הרמב"ם שכתב (אבות הטומאה יד, ד) שחוששים שמא כלים הנמצאים נגעו במת. ואילו מתירוף רבי יוסי בר אבין משמע שאין חוששים רק לטומאת ראשון ולא לאב הטומאה כנ"ל. ובמקום אחר (טהרות ז, ז) נקט כדבר מוסכם (עפ"י התוספתא המובאת בר"ש טהרות ח, ג) שחוששים אף לטומאת מת. ותמה מסוגיתנו. וצ"ע שלא העיר כלום מדברי הרז"ה והראב"ד כאן.

ז'לרב דאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר, כיון דאמר מר בחלל חרב – חרב הרי הוא כחלל, אדם וכלים נמי ליטמא? אמר רב אשי: זאת אומרת עזרה רשות הרבים היא והוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים. רש"י מפרש שספק אם נגעו הסכין והידים במחט ספק לא נגעו. והרז"ה מפרש שודאי נגעו אלא שאינו מכיר את המחט בודאות גמורה רק כמדומה שזו היא שאבדה לו, לכן נחשב לספק טומאה. ומכל מקום הבשר טמא משום מעלה בקדשים שעשו בו [או משום דין 'הסח הדעת' שפוסל בקדשים. ע' אור שמח הל' טומאת אוכלין י, ז].

– ואם תאמר, מדוע לא העמיד רב שאבדה לו מחט טמא שרץ והכירה בבשר? ויש לומר, לפי שאין בדבר שום חידוש, שודאי הבשר טמא והכלי טהור שהרי אין כלי מטמא כלי (עפ"י מהרש"א).

*

'ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על גבי קרקע כדבר שיש בו דעת לישראל' –

'... נמצא זה כללו של דבר: דבר שאין בו דעת – ספיקו טהור; כגון בשר הנמצא בקירבת שרץ טמא, וספק אם השנים נגעו זה בזה. כנגד זה אם הספק מתייחס למצבו או לפעילותו של אדם בר דעת, הרי זה טמא; כגון ספק אם אדם מבוגר נגע בטומאה, או ספק אם מעשיו גרמו לכך שטומאה תגע בדבר טהור... שונה הדין אם נתעורר הספק ברשות הרבים; שם קשור האדם עם הכלל, המיוצג על ידי שלושה לפחות; וכשנתעורר הספק על מצבו או פעילותו, נכחו שם שנים מלבדו...

נראה מהתוספות בניה ב ע"א ד"ה מעת לעת ומהרמב"ם, הלכות אבות הטומאות פט"ז ה"ג ואילך, שדבר שאין בו דעת לישראל – ספיקו טהור גם במקרה של ספק ה'שקול'; כנגד זה דבר שיש בו דעת לישראל – ספיקו טמא אפילו היתה שם חזקת טהרה. ונמצא שספק טומאה המתייחס לדבר שאין בו דעת לישראל, דינו קל יותר מן האמור בשאר כל האיסורים; שהרי באלה נאמר שספק דאורייתא לחומרא; ולדעת הרוב המכריע של הפוסקים הרי עצם הכלל הזה נוהג מדאורייתא. ונראה שהתורה רמזה לנו כאן רמז כדי להוציא מלבנו דעות מוטעות (וכעין זה גם בהלכות אחרות של טומאה, שנדון בהן לקמן יא. כט ואילך): אל יעלה על דעתנו, שטומאה הנוגעת בחפץ משפיעה עליו השפעה ממשית, מאגית ובלתי-נראית. שכן אילו נודעה לטומאה השפעה מזיקה

ממשית ומאגית, לא היה דין ספק טומאה קל יותר מדין שאר כל הספקות; היפוכו של דבר: טומאה היתה מביאה לידי סכנה – וכבר אמרו: 'חמירא סכנתא מאיסורא' (חולין י.). אלא הרי זו אחת מן הראיות לכך שהלכות טומאה הן מסוג ההלכות הסמליות; הוה אומר, הן מעוררות ושמורות בהכרתנו המוסרית את האמיתות החשובות ביותר. כראיה נביא כאן עוד ענין כללי: אין התורה אוסרת על ישראלים להיטמא; ואף כהן אסור רק בטומאת מת. פרט לכך הרי כהנים וישראלים אסורים בטומאה – רק בבואם במגע עם מקדש וקדשיו.

מאידך, אם הספק מתייחס למצבו או לפעילותו של אדם בר דעת, הרי הדין חמור יותר; ודבר שיש בו דעת לישראל – אף ספיקו טמא. והרי כאן רעיון, שכבר מצאנו דוגמתו; כי ידיעת הטומאה יצאה מכלל שאר כל המצוות, ונקבע לה קרבן עולה ויורד – בצד שמיעת קול ושבעת ביטוי. אכן הלכות טומאה מבקשות לחזק בלבנו את ההכרה בא-ל-האישי והחופשי – ובאדם האישי והחופשי. הכרה זו היא היסוד לכל אמונה יהודית; ולא באו מקדש וקדשיו אלא להביא אותנו לידי אמונה זו. משום כך שיכחת ההלכות האלה טעונה כפרה על ידי קרבן מיוחד. וכן הדבר גם כאן: יהודי בר דעת איננו רשאי לאכול מן הקדשים, אלא אם כן ברור לו – בלא צל של ספק – שהוא נקי מכל טומאה; וכן גם ביחס לכל חפץ, שנגע בו בר דעת או גרם לו מגע: אף חפץ זה לא ייקרא טהור, אלא אם כן טהרתו ברורה לו בודאות גמורה.

כאמור, החומרה שנאמרה בדבר שיש בו דעת לישראל נוהגת רק ברשות היחיד; ואילו ספק טומאה ברשות הרבים הוא טהור. והירושלמי (ע"י תוספות סוטה כה) – וכן גם הרמב"ם (אבות הטומאות טו,א) – קושרים הלכה זו עם הדין ש'טומאה דחוייה בציבור', וציבור עושיין פסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאין. הלכה זו מבהירה את מעלתו הרוחנית-המוסרית של הכלל האנושי: אין ציבור מת, והאומה איננה יודעת מוות; ואף היחיד, המקדיש את מעשיו לטובת הכלל, מציל את פרי הרוח של ימי חלדו ומפקיע אותו משלטון המוות; אף הוא זוכה באלמוות – בעודו בעולם הזה. מובן, שהשקפה זו איננה תופסת את רעיון הכלל כאיחוד של מספר גופים – שעשו יד אחת כדי להשיג עוצמה גופנית. אילו היה זה כך, היתה גם האומה משועבדת למוות; אף היא ושאיפותיה היו בנות חלוף – לא פחות מן היחיד ורצונותיו. אלא האומה תשא לעד את ערכי הנצח של האנושות; רעיון הכלל מייצג את נצח האדם על כל ערכיו הרוחניים-המוסריים. ערכים אלה הם תמצית הקשר, המלכד את היחידים והופך אותם לעם. ועצם רעיון הכלל מייצג אפוא את האחריות המוסרית של האדם. משום כך 'טומאה דחוייה בציבור'. כי רעיון הציבור מחליש את הסכנה, הנשקפת להכרת החירות המוסרית; שוב אין לחשוש שהשיעבוד הגופני של הטומאה יעבור אל תחום המוסר. והטהרה המיוצגת על ידי רעיון הכלל – השפעה חיובית נודעת לה; ולפיכך אם נתעורר ספק, כביכול, בחסות הכלל – ברשות הרבים, בפני שלושה – הרי רעיון הכלל מכריע את הכף לצד הטהרה. משום כך 'ספק טומאה דחוייה בציבור' – כלשון הירושלמי; הוה אומר: ספק טומאה ברשות הרבים טהור' (מתוך פירוש רש"י הירש פרשת צו זיט-כא). ע' גם בשו"ת אבני נזר ח"מ קמה.

דף כ

יעדיין משקה טופח עליה. כלומר טופח על מנת להטפח, שלא מצינו בשום מקום שיעור 'טופח' בלבד אלא או 'טופח על מנת להטפח' או די ב'משהו'. ומכאן (ומעוד מקומות) נראה שבפחות מטופח על מנת